

Undersøgelse af udbredelsen af udeskole i 2014

Niels Ejbye-Ernst, VIAUC & Peter Bentsen, Steno Diabetes Center (2015)
Udarbejdet i forbindelse med projekt Udvikling af udeskole

Artiklen præsenterer kort de vigtigste resultater af en kortlægning af udeskole i Danmark, som indgår i projekt Udvikling af udeskole. Kortlægningen blev udført i foråret 2014, og formålet med kortlægningen var at undersøge omfanget af udeskole i Danmark. Kortlægningen har været grundlag for at udvælge 15 demonstrationsskoler, som alle har solid erfaring med udeskole. Artiklens fokus er udeskole i folkeskolen.

Billede 1. Fra udeskole på privat område som skolen i Billum har fået stillet til rådighed.

Udbredelse af udeskole i Danmark 2014

Udeskolebegrebet stammer fra Norge og betegner pædagogiske arbejdsformer, hvor lærere, pædagoger og elever regelmæssigt flytter undervisningen ud af skolen. Udeskole kan foregå i både natur- og kulturmiljøer og i samfundslivet, fx skove, parker, lokalsamfund, virksomheder, museer og landbrug. Udeskole kan overordnet ses som en udvidelse og ændring af skolens pædagogiske rum og undervisning.

Projektet Udvikling af udeskole er igangsat af Undervisningsministeriet og Miljøministeriet og har til formål at udvikle og formidle praksisnær viden om udeskole og herved understøtte en videreudvikling af udeskole og skabe et godt grundlag for en udbredelse af udeskole som undervisningsmetode.

Tidligere undersøgelser

Omfanget af udeskoleundervisning i Danmark er i 2003/4 blevet kortlagt af udviklerne af ”Skoven i Skolen”¹ til 60 skoler. I 2007 gennemførte Bentsen et al. (2010) en kortlægning, der viste, at der blev praktiseret udeskole på 290 skoler i Danmark, heraf 72 frie grundskoler og 218 folkeskoler.

Resultater af undersøgelsen i 2014

Som led i projekt Udvikling af udeskole er der i foråret 2014 gennemført en ny kortlægning for at opnå en opdateret og mere præcis beskrivelse af udbredelsen af udeskole og af skolernes praksis.

Kortlægningen identificerede i alt 344 skoler i Danmark, som praktiserer udeskole. Blandt folkeskolerne blev identificeret 241 skoler (17,8 % af alle folkeskoler), der praktiserer udeskole. For frie grundskoler blev der identificeret 103 skoler, der praktiserer udeskole (18,8 % af alle frie grundskoler). Der er således ikke de store forskelle på andelen af folkeskoler og frie grundskoler, der praktiserer udeskole.

Skolerne har i gennemsnit omkring seks års erfaring med udeskole

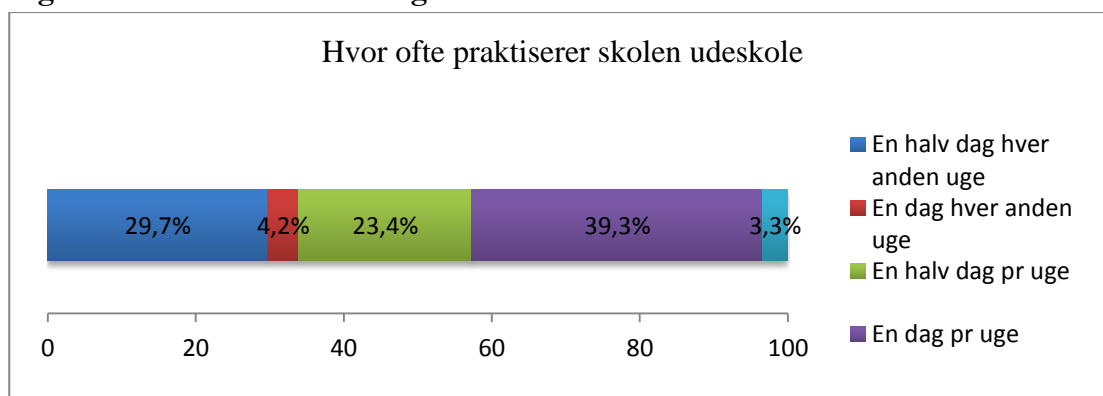
Blandt de 241 folkeskoler var der en variation fra et år til 25 års erfaring med udeskole. For folkeskoler er det gennemsnitlige antal års erfaring med udeskole 5,7 år, mens det er 6,1 år for frie grundskoler.

Undersøgelsen viser, at der er flest indskolingsklasser (på ca. 150 skoler), der arbejder med udeskole, men at der også findes skoler, hvor alle klasser fra 0.-9. klasse inddrager udeskole i undervisningen hver uge (ca. 20 -30 skoler).

Hvor ofte praktiseres udeskole blandt folkeskolerne?

Hovedparten af informanterne praktiserer udeskole en gang om ugen (figur 1):

Figur 1: Hvor ofte undervises gennem udeskole

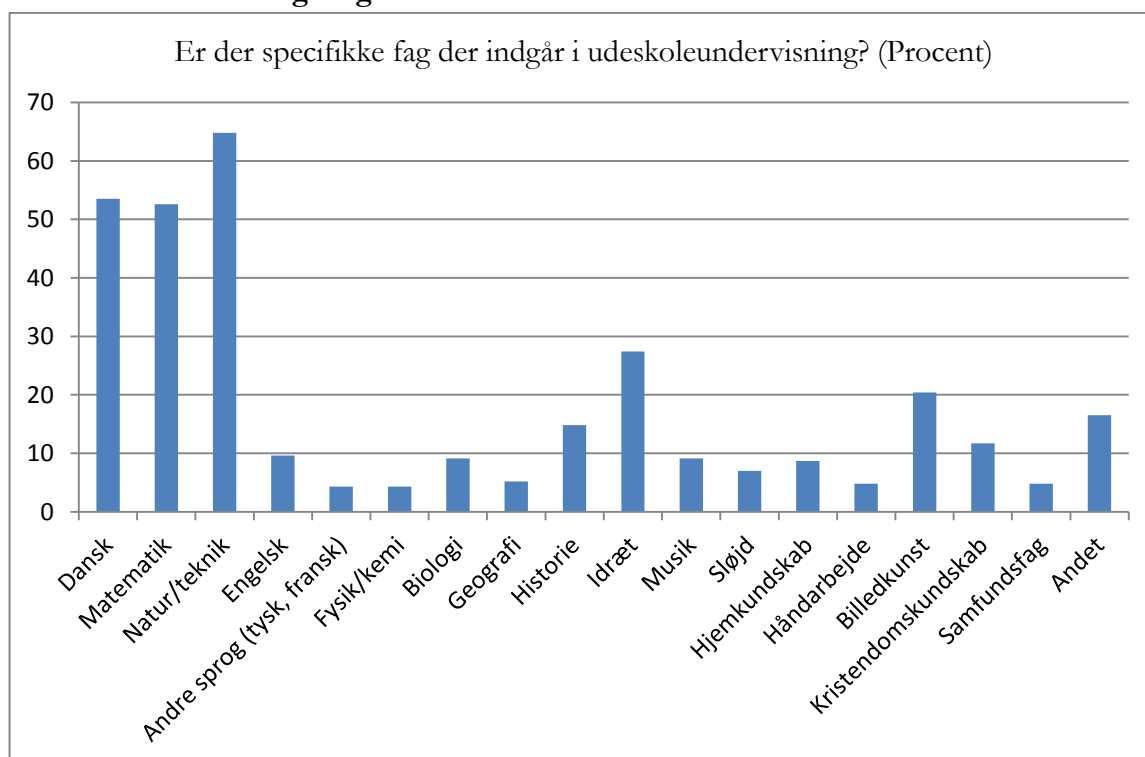
Tabellen viser, at små 35 procent af skoler, der praktiserer udeskole, gør det fast hver anden uge – en halv eller en hel dag. Over halvdelen af skoler, der praktiserer udeskole, gør det fast hver uge – en halv

¹ Se www.skoveniskolen.dk

eller hel dag, og nogle få procent gør det oftere. Kortlægningen har taget udgangspunkt i en definition af udeskole, hvor skolerne regelmæssigt arbejder med udeskole i mindst en klasse. Skoler, der arbejder med undervisning ude, men hvor dette ikke er regelmæssigt (minimum en halv dag hver anden uge året rundt), er således ikke medregnet i antallet af skoler, der praktiserer udeskole, og de optræder heller ikke i ovenstående tabel.

Hvilke fag indgår i udeskole?

Tabel 1: Undervisnings fag i udeskole

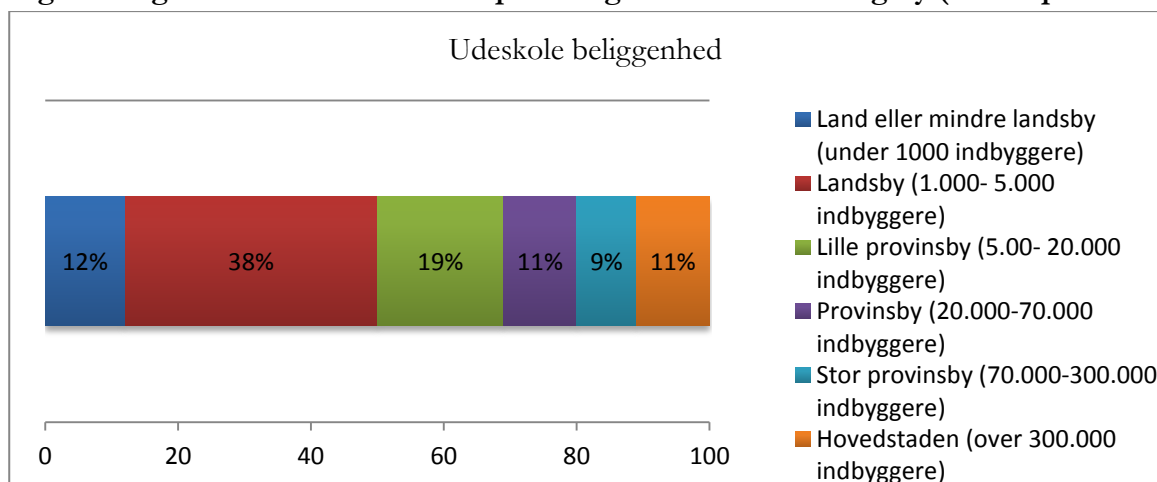

Tabel 1 viser, hvilke fag der praktiseres i udeskole, når tværfaglig undervisning og ”andet” (som kan dække over friluftslivs aktiviteter mv.) er taget ud. I alt 230 respondenter.

Diagrammet er en oversigt over, hvilke fag der indgår i udeskoleundervisning, og skolerne kunne vælge alle de fag, hvor de arbejder med udeskole. Det fremgår, at over halvdelen af skoler, der praktiserer udeskole, gør dette i folkeskolens to store fag dansk og matematik samt i natur /teknik. Det fremgår desuden af besvarelserne, at en del udeskoleundervisning foregår tværfagligt.

Geografiske forskelle

Figur 2: Figuren viser udeskolernes placering i forhold til land og by (237 respondenter)

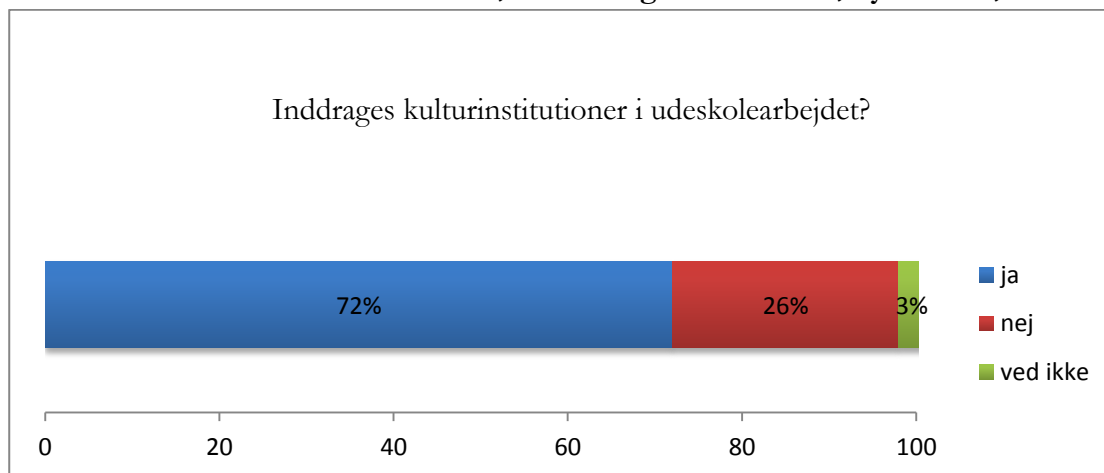

Tabellen viser, at udeskole overvejende praktiseres af skoler, der ligger i mindre byer, idet næsten 70 procent af udeskolerne ligger i byer med under 20.000 indbyggere. Ved sammenligning med undersøgelsens øvrige data fremgår det desuden, at der er en overrepræsentation af små et-sporede skoler med 7-8 klasser blandt skolerne, der praktiserer udeskole.

Hvor foregår udeskole?

Undersøgelsen viser, at skoler, der praktiserer udeskole, har en gennemsnitlig afstand til grønne områder på ca. 250 meter. Tallet 250 er et gennemsnitstal for alle skoler. Maximal afstand er 5 kilometer, men mange skoler skriver, at afstanden er 0 meter. Mange af udeskoleaktiviteterne foregår i grønne områder, men kulturinstitutioner er også brugt af ca. 70 procent af de skoler, der arbejder med udeskole. Det er interessant, at næsten 30 procent slet ikke benytter kulturinstitutioner, som ellers defineres bredt i undersøgelsen (se nedenfor).

Figur 3: Figuren viser, om skolerne også inddrager kulturinstitutioner i udeskoleundervisning. Kulturinstitutioner kan være museer, formidlingsinstitutioner, byrummet, virksomheder mv.

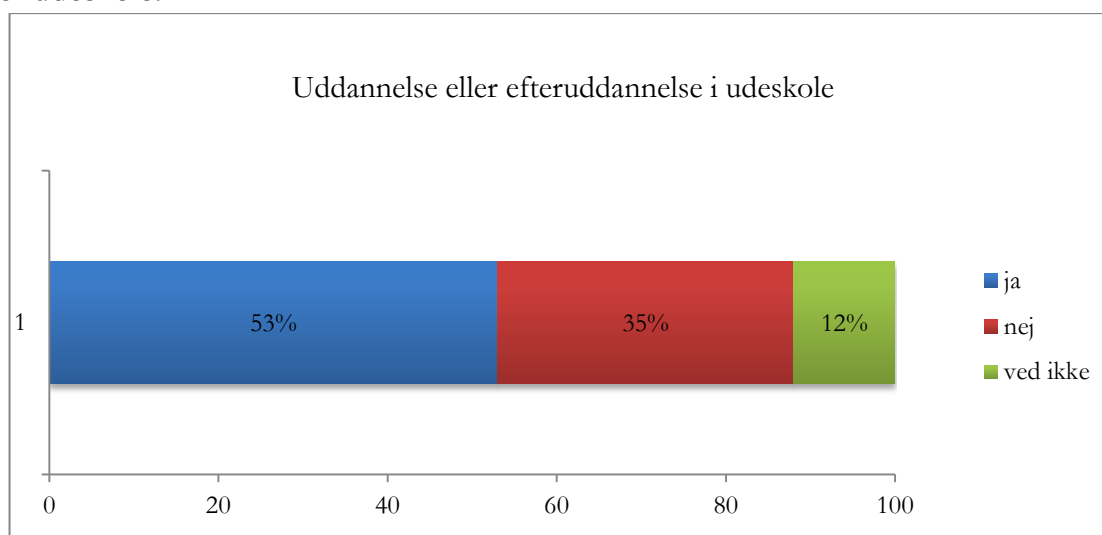
Udeskole som en integreret del af årsplanen

Kortlægningen viser, at næsten 95 procent af alle skoleledere svarer, at udeskole er en del af årsplanenerne, hvilket indikerer, at udeskoleundervisning i Danmark tager udgangspunkt i målene for fagene.

Efteruddannelse af lærere til udeskole

Kortlægningen viser, at blandt skoler, der praktiserer udeskole, har lærerne på 126 skoler modtaget efteruddannelse om udeskole, mens lærerne på 113 af skolerne ikke har modtaget undervisning og kurser i udeskole.

Figur 4: Figuren viser, hvor mange lærere der har modtaget kurser eller efteruddannelse indenfor udeskole.

Viden fra kursusafviklere fra VIAUC og portalen "Skoven i skolen" peger på, at kurser oftest er eftermiddagskurser af kortere varighed, men at 20 personer i Danmark i 2014 har gennemført et længerevarende forløb såsom diplomuddannelse i udeskoledidaktik.

Barrierer

I undersøgelsen blev skolelederne spurgt om, hvilke barrierer der opleves i forhold til udeskole. Der blev nævnt en række barrierer kendt fra tidligere undersøgelser i telefoninterviewet. Der er ikke så mange af de 241 skoleledere, der fremhæver barrierer for udeskoleundervisning, men dog er nævnt:

- transportudgifter (23 eksempler)
- ekstra lønudgifter ved ture udenfor skolerne (13 eksempler)
- vejr (19 eksempler)

- transporttid (17 eksempler).

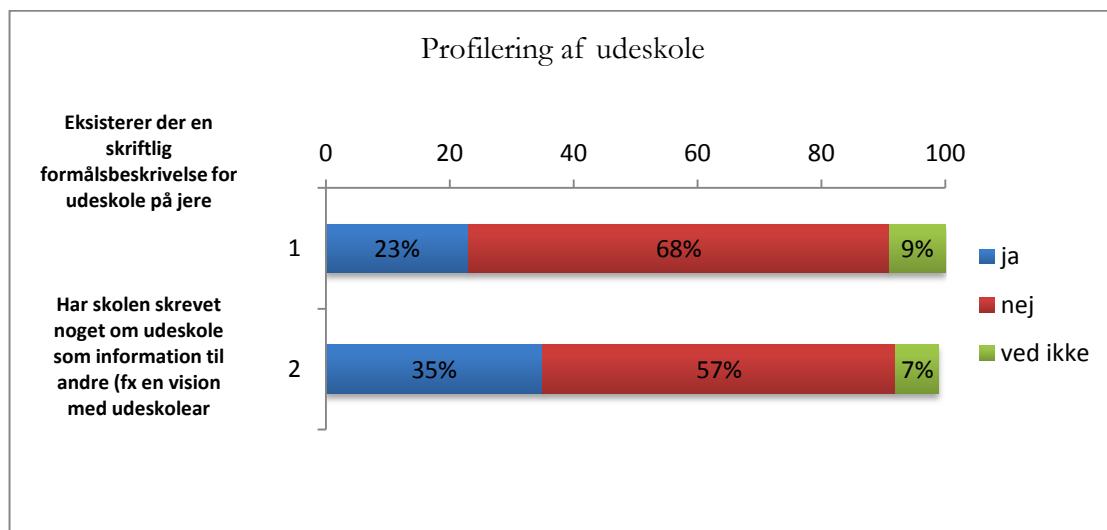
At der fremhæves få barrierer kan hænge sammen med, at de fleste skoler, der praktiserer udeskole, anvender naturen i nærområdet meget. Da spørgsmål om barrierer lå som afslutning af et telefoninterview, kan det lave antal også skyldes, at skolelederne pga. travlhed gerne ville afslutte interviewet. I andre sammenhænge bliver barrierer for udeskole nævnt oftere.

Udeskole som en del af skoleprofilen

Omtrent 2/3 af skolerne praktiserer udeskole, uden at det indgår i skolens vision eller politik.

På en del af skolerne er der ret få lærere, der arbejder med udeskole, og disse undervisningsformer er ikke blevet formuleret som en eksplicit praksis. Der findes også skoler, der tydeligt markerer udeskole som en del af undervisningen, fx Tagensbro Skole og Strandgårdsskolen.

Figur 5 viser, i hvor høj grad folkeskolerne ser udeskole som en skoleprofil. I alt 237 respondenter.

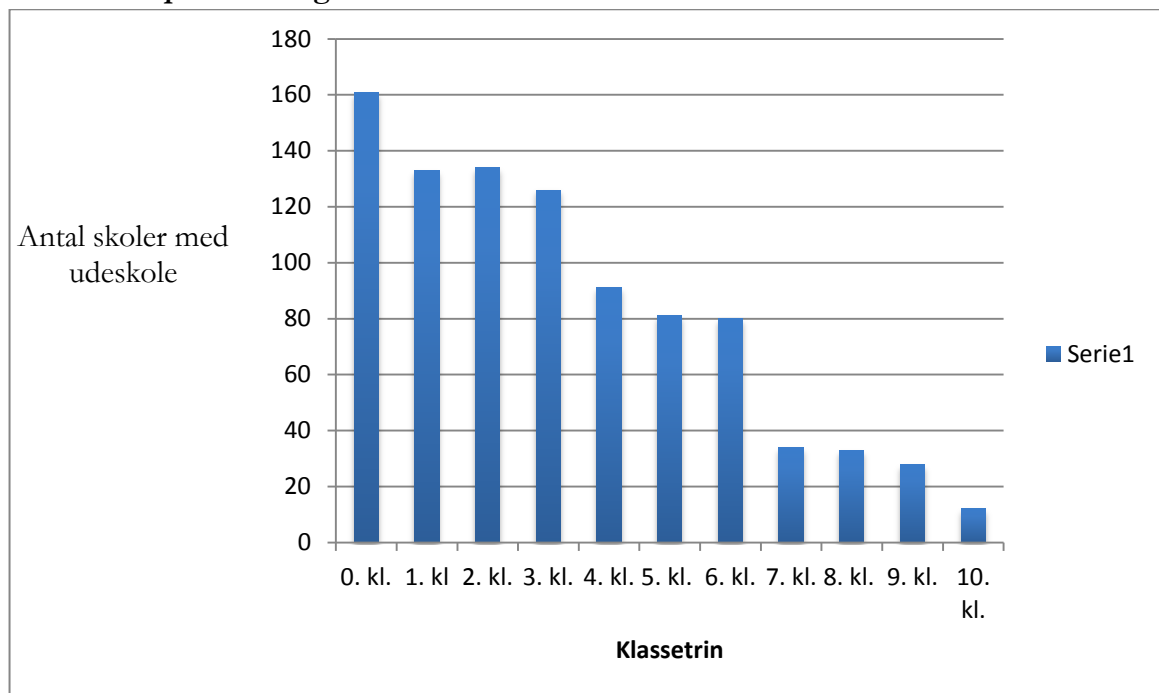

Figuren viser, at få skoler har formuleret sig om udeskole og at det ikke formidles specifikt i skolens kommunikation med omverdenen. Sammenligner man med undersøgelsen fra 2007 (Bentsen et. al. 2010), er det dog lidt flere, der nu skriftligt har formuleret sig om udeskole.

Hvor mange lærere, pædagoger, børn og klasser deltager i udeskole?

I gennemsnit er der 9,3 lærere og 3,5 pædagoger på skolerne, der arbejder med udeskole. Skolelederne har på alle skoler svaret på, hvor mange lærere og pædagoger der deltog i udeskole. Det ser ud til, at der i forbindelse med udeskole er et ret omfattende samarbejde mellem lærere og pædagoger.

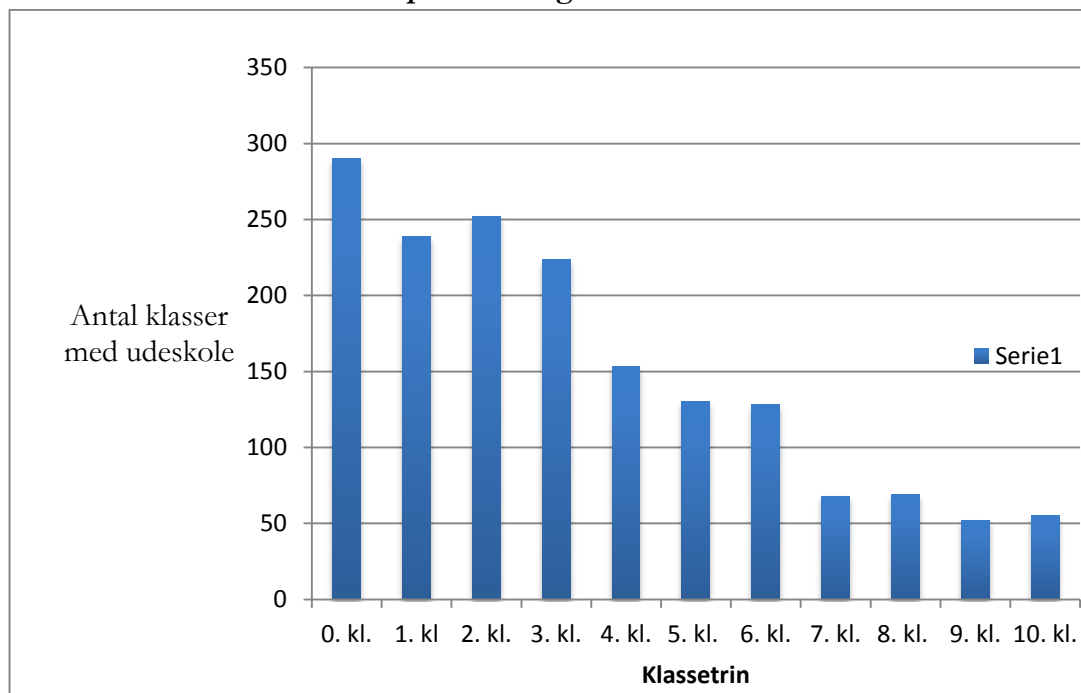
Tabel 2: Udeskole på forskellige klassetrin

Tabel 2.: Tabellen viser, hvor mange skoler der underviser med udeskole på de forskellige klassetrin.

Det fremgår af ovenstående tabel, at udeskole oftest indgår i undervisningen i indskoling, og at der sker et markant fald i udeskolepraksis på mellemtrinnet og i udskoling. Det samme mønster gentages, hvis antallet af klasser med udeskole iagttages.

Tabel 3. Antal klasser med udeskole på forskellige klassetrin

Tabel 3. Tabellen viser hvor mange klasser der praktiserer udeskole på de forskellige klassetrin.

Metode og metodiske overvejelser ved kortlægningen af udeskolepraksis

Undersøgelsen er udarbejdet med spørgsmål, som er sammenlignelige med spørgsmålene i undersøgelsen fra 2007 (Bentsen et al. 2010). Surveyen er gennemført som telefoninterviews grundet en forventning om en højere svarprocent med denne metode fremfor elektroniske spørgeskemaer, som respondenterne selv skal udfylde og sende retur. Der er opnået en svarprocent på ca. 90 %.

Respondenterne

Det er ledelsen på skolerne, der har besvaret spørgeskemaet, ligesom det var i undersøgelsen fra 2007 (Bentsen et al. 2010). Som indgangsspørgsmål blev ledelsen spurgt, om skolen praktiserede udeskole, hvor udeskole er defineret ud fra samme afgrænsning som Bentsen et al. (2010).

De skoler, der praktiserede udeskole, er blevet opført i en database, så de efterfølgende kan kontaktes for yderligere informationer

Afgrænsning og definition af udeskole i undersøgelsen

Kortlægningens afgrænsning og definition af udeskole er: *en skole, der arbejder med udeskole med mindst en klasse, der regelmæssigt har udeskole.*

Udeskole er i denne undersøgelse således undervisning, der foregår regelmæssigt udenfor klasselokalet som en integreret del af årsplanen i arbejdet med fagene. Udeskole er for eksempel:

- hvis en klasse bliver undervist ude ca. en halv dag om ugen igennem året – også selv om det ikke foregår i et par vintermåneder, hvor regelmæssigheden måske er mindre
- hvis en klasse regelmæssigt flytter undervisningen til nærområdet, til bymiljøet eller til de nærliggende, grønne områder
- når undervisningen ude indgår i undervisningsforløb, så der skabes sammenhæng med undervisningen inde, dvs. indgår i et forløb med et klart fagligt sigte, hvor der som minimum sker forberedelse og efterbehandling i inderummet

Det er til gængæld ikke udeskole ud fra ovenstående definition:

- at en klasse tager på lejrskole
- at elever får lejlighed til at bevæge sig i omgivelserne

Det er afgørende for, at det kan kaldes udeskole, at det er en integreret del af årsplanen, og at læreren eksplicit har overvejet hvorfor, hvad, og hvordan udeskoleundervisningen vil understøtte undervisningen i fagene, og hvordan det bidrager til elevernes læring.

At udeskole er praktiseret regelmæssigt betyder i denne undersøgelse minimum en halv dag hver anden uge året rundt. I undersøgelsen arbejdes med følgende kategorier:

- Halv dag hver anden uge
- En dag hver anden uge

- Halv dag hver uge
- En dag hver uge
- Mere

Kategorien ”udenfor klasselokalet” kan være mange steder og rummer blandt andet skolens arealer, nærområde (skolens omgivelser), kulturinstitutioner, naturen - herunder kulturlandskaber, naturskoler, museer, virksomheder, osv.

Skoler, som ifølge ovenstående afgrænsning ikke praktiserede udeskole, blev stillet spørgsmål om, hvorvidt de overvejede at praktisere udeskole i fremtiden, og om de havde arbejdet med udeskole tidligere.

Opsamling på artiklen.

I artiklen er fremstillet en kortlægning af udeskoler i Danmark fra foråret 2014.

Der er fundet 344 skoler i Danmark, som arbejder med udeskole efter undersøgelsens afgrænsning. Udbredelsen af udeskole er vokset siden 2007.

Undersøgelsen viser, at skolerne inddrager udeskole som undervisningsform i mange af skolens fag, og at de hyppigst inddragede fag er natur/teknologi, dansk og matematik, samt at udeskole er mest udbredt i indskoling.

Kortlægningen viser, at udeskole særligt praktiseres af små skoler, og at naturen er den foretrukne undervisningskontekst.

Billede 2. Udeskole-sted – et halvtag med adgang til skolens skov og grønne områder.

